

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 2, Article Number: 4C0096

HUMANITIES

Received: November 2010

Accepted: February 2011

Series : 4C

ISSN : 1308-7320

© 2010 www.newwsa.com

Necdet Tozlu

Adiyaman University

necdettozlu@adiyaman.edu.tr

Adiyaman-Turkey

KEREM İLE ASLI HİKÂYESİNİN İKİ EŞ METNİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

ÖZET

Kerem ile Aslı hikâyesi, başta Anadolu olmak üzere bütün Türk dünyasında bilinmektedir. Anadolu Ermenilerinin ve Türklerinin ortak bir halk hikâyesidir. İki kültür bu hikâyede karşılaşır. Bu çalışmada, hikâyenin basılmış iki farklı eş metnini karşılaştırıldı. Bunlardan birisi Ermeni matbaasında basılan, diğeri ise bir el yazmasının taş baskısıdır. Ayrıca hikâyede işlenen temaların sosyal değeri konusunda da bir değerlendirme yapıldı. Etnik ve dini farklılıklar ile geleneksel Ermeni ve Türk kültürüne ait değerlerin temaları hikâye kapsamında ele alındı.

Anahtar Kelimeler: Kerem, Aslı, Şah, Keşiş, Aşk

A COMPARISON OF TWO CO-TEXTS OF KEREM AND ASLI STORY

ABSTRACT

The story of Kerem and Aslı is known throughout the entire Turkic world, especially in Anatolia. It is a common folk tale among the Anatolian Armenians and Turks. These two cultures meet in this story. In this study, it has been determined that there are two published different co-texts. One of them has been published at an Armenian printhouse, and the other is a manuscript engraved on stone. Also, the social values of the themes covered in the story have been assessed. The ethnical and religious differences and the themes of the values in the traditional Armenian and Turkish cultures have been handled within the framework of this story.

Keywords: Kerem, Aslı, Shah, Monk, Love

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Halk hikâyeleri, Türk edebiyatında anlatmaya dayalı (tahkiyevi, narratif) türlerin en önemlilerindedir. Tarihî ve coğrafî şartlara göre değişik terimlerle isimlendirilen hikâye kavramı, âşıkların tasnif edip geliştirdiği bir türdür. Genellikle aşk ve kahramanlık konularını, bazen de bu iki konuyu bir arada işleyen halk hikâyeleri, XVI. yüzyıldan itibaren Türk halk edebiyatı içinde görülmeye başlar. Hikâye kahramanın başından geçmiş gibi görünen olayların pek çoğunda olağanüstü motiflere de rastlanmaktadır (Duymaz, 2001: 1).

Halk hikâyeleri, âşık edebiyatı zenginliklerimiz içinde "hikâyeci" niteliğini de kazanmış olan âşıklarımızın şiir ve müzik öğelerini de bir arada kullanarak geliştirip yaşattığı bir anlatı türüdür. Zaman zaman özellikle meddahlığın da işe karıştığı çok yönlü bir geleneksel gösteri sanatına dönüşen halk hikâyesi anlatma, okuma ve dinleme olgusu ve bu olgunun gerçekleştiği mekânlar (kahvehane, oda, çayır, ağaç gölgesi...), kendi kuralları içinde bir tiyatro ortamı sayılabilir (Kaya; Koz, 2000: 7).

Halk hikâyeleri, nazım, nesir karışımı bir yapıya sahiptir. Hikâyenin anlatım ve tasvir kısmı (olaylar) mensur, duygu ve heyecan ifade eden bölümler ise manzum söylenir. (Boratav, 1946: 51). Bu manzum kısımlarda, halk şiirinin hemen her şeklinden örnekler rastlanabilir. Ağırılık koşma ve atışma olsa da maniye, semaîye, türküye, divanîye de sık rastlarız. (Şimşek, 1992: 22) Hikâyelerde nesirden nazma geçerken genellikle; Aldı sazı..., şeklinde kalıplaşmış ifadeler kullanılır.

Türk halk hikâyeleri üzerine bugüne kadar pek çok çalışma yapılmıştır. Anadolu'da bilinip anlatılan, okunan halk hikâyelerinin sayısı yüze varır. Bu sayı, Anadolu sahasına en yakın yer olan Azerbaycan'da ve diğer Türk ülkelerinde anlatılanlarla birlikte daha da artabilir (Kaya; Koz, 2000: 7). Kerem ile Aslı hikâyesi de bunlardan biri olup özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu başta olmak üzere Balkanlar, Ermenistan, Azerbaycan ve İran sahalarına da yayılmış, sevilen bir halk hikâyesidir. Konuya ilişkin kapsamlı bir çalışma yayımlanmıştır (Duymaz, 2001).

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Türk toplum hayatının halk hikâyesi geleneği içinde Kerem ile Aslı'nın önemli yeri vardır. Bu hikâye aşk uğruna katlanılan fedakârlıkları sembolize ederek tekrarlanmaktadır. Günümüzde de bu tür hikâyeler tarihi ve kültürel malzeme olarak değerini korumaktadır. Bu çalışma hikâyenin iki ayrı eş metnini karşılaştırmakla halka mal olmuş hikâyenin zaman içerisinde nasıl farklılaştığını da ortaya koymaktadır. Ayrıca hikâye, güncel olarak yaşanan etnik ve sınıfsal çatışmaların halk kültüründeki yapısına da ışık tutmaktadır. Sevgi ve aşkın sınıfsal ve etnik farklılıklara, ön yargılara rağmen nasıl direndiğini de ortaya koymaktadır.

3. ANA KONU (MAIN SUBJECT)

Kerem ile Aslı hikâyesinin geniş coğrafi yaygınlığı, anlatımlarında bazı farklılıklar doğurmuştur. Hikâye, anlatıcının kültür seviyesinden sosyal çevresine kadar pek çok etki ile farklı renklere bürünmüştür. Eş metin (Varyant/versiyon) dediğimiz bu farklı anlatımların içinden seçtiğimiz, biri Ermeni matbaasında basılan (Duymaz, 2001: 344) Hikâye-i Âşık Kerem İle Aslıhan, diğeri Türkçe taş basma Divan-ı Kerem olmak üzere iki tanesini karşılaştırarak bir değerlendirme yapacağız. Eş metinlerden; Ermeni basımına E, Türkçe basıma T, kısaltmalarını kullanacağız.

4. EŞ METİNLER HAKKINDA BİLGİ (INFORMATION ABOUT VARIANTS)

İkinci eş metin (T): Divân-ı Kerem, (Kenarında Asuman ile Zeycan, Arzu ile Kamber) taş basması Erzurum Atatürk Üniv. Kütüp. Seyfettin Özege Bağış Kit. Böl. 7412 no'da kayıtlı, 54 sayfa.

Birinci eş metin (E): Hikâye-i Kerem ile Aslıhanım, (Türküleriyle beraber), Asadoryan Mahdumları Matbaası 22622, İstanbul 1925, Erzurum Atatürk Üniv. Kütüp. Seyfettin Özege Bağış Kit. Böl.23570 no'da kayıtlı, 148 sayfa.

Kitapların aslına ulaşamadık. İlgili kütüphanenin katalogunda kayıtları var ama kitaplar yok. Bülent Karabacak, (Önsözünden anladığımız kadarıyla) Bilge Palandöken yönetiminde Fikret Türkmen'den de destek alarak 26.09.1970 tarihinde Bitirme tezi olarak bu kitapları Yeni Türk Alfabesine aktarmıştır. Elimizde bu tez ve çeviriler mevcut olup çalışmamız bunlar üzerinden yürütülecektir.

5. EŞ METİNLERİN EPİZOTLAR BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI (COMPARISON OF VARIANTS IN THE VIEW OF EPISODES)

Kerem ile Aslı hikâyesinin eş metinleri arasında motif ve epizotlar bakımından pek çok benzerlikler vardır. Karşılaştırma aşağıdaki epizotlara göre yapılacaktır. Söz konusu epizot sıralamasına Ali Duymaz'ın "Kerem İle Aslı Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma" (Duymaz, 2001: 40-41) ve Ensar Aslan'ın "Yaralı Mahmut Hikâyesi Üzerinde Bir İnceleme" (Aslan, 1990: 17) adlı eserleri kaynaklık teşkil etmiştir:

- Kahramanların aileleri,
- Kahramanların doğumu ve eğitimleri,
- Kahramanların âşık olmaları ve şiir söylemeye başlamaları,
- Sevgilinin istenmesi ve nişanlanma,
- Sevgililerin evlenmesinin engellenmesi,
- Kahramanların gurbete çıkışı ve sevgilinin takibi,
- Sevgilinin düşününe son anda yetişme,
- Sevgililerin buluşmaları ve kaçışları,
- Haramilerin eline düşüş ve haramilerden kurtuluş,
- Mutlu son veya ölüm.

5.1. Kahramanların Aileleri (Families of Heroes)

İki eş metinde de Kerem'in babası çocuğu olmayan bir şahtır. E. eş metinde Kerem'in, İsfahan'da gayet zengin bir bey olan Âdil Bey'in oğlu olduğu, T.eş metinde ise, Halep şehrinde Anka Beg namında bir beyin oğlu olduğu belirtilmektedir. Annesinden "Hanım Sultan" diye bahsedilmekte, isim verilmemektedir.

Aslıhan'ın babası, her iki eş metinde de keşiştir ve zürriyeti yoktur. E. eş metinde keşiş ve karısı Kerem'in babasının hazinedarlarıdır. T. eş metinde ise Halep'te oturan zengin bir keşiştir. Kerem'in babası ile herhangi bir bağlantısı yoktur.

Bu epizotun incelenmesinde:

- Oldukça zengin hatırı sayılır bir şah veya bey var. Yerleri bellidir.
- Beyler zürriyetsizdir. Bu çocuksuzluk motifi olağanüstü doğum motifini hazırlayıcıdır.
- Kerem bir şah oğlu, Aslıhan bir keşiş kızıdır.
- İki aile arasında E. eş metinde bey-hazinedar (patron-işçi) ilişkisi varken, T. eş metinde herhangi bir ilişki olmayıp sadece aynı kentte oturan iki zengin aile durumu vardır.

5.2. Kahramanların Doğumu ve Eğitimi (Birth and Training of The Heroes)

Bu epizot; 1.doğum, 2.ad koyma, 3. eğitim şeklinde sıralanır.

- **Doğum (Birth):** Bu epizotta 'pir' ve 'elma' motifleri vardır. E. eş metin bir ihtiyar (kırklardan biri), Kerem'in annesine bir elma, bir de ayva fidanı verir. Elma fidanını Kerem'in annesi Hanım Sultan, ayva fidanını da keşişin karısı, şahın başına dikerler. Fidanlar uzun zaman meyve vermez. Bey duruma çok üzülür. Sonra bir rüya motifi var. T. eş metinde: Bey, rüyasında piri görür ve müjde alır. Bahçeye indiğinde elma fidanı tek bir elma vermiştir. Bu elma normal elmalardan farklı olup ortadan iki parçaya bölündüğünde içinde bir ben görülür. Elmanın yarısını Hanım Sultan, yarısını da keşişin karısı yer. Her iki eş metinde de Anadolu'da yaygın olan 'beşik kertmesi' gibi bir ahit vardır. Hanım Sultan, keşişin karısından "senin kızın, benim de oğlum olursa evlendireceğiz," diye söz alır.

T. eş metinde; bir derviş, beye elma verir ve eşinin çeşme başında bu elmayı yediği takdirde hamile kalacağını söyler. Bu istek, belirtilen yerde yerine getirilir ve elmanın yarısını keşişin karısı, yarısını da Hanım Sultan yer.

- **Ad koyma (Naming):** Bu epizotta yer alan diğer bir husus, kahramanların adının konmasıdır. Erkek kahramana doğumda E. eş metinde Ahmet Mirza Beg, T. eş metinde Mirza Beg adı konulur. Kız kahramana ise; E. eş metinde herhangi bir ad konulmamış, T. eş metinde Han Sultan adı konulmuştur. Bu isimler aileleri tarafından verilmiştir.

Kahramanların Kerem ve Aslıhan diye adlandırılışı sonradandır. Aslıhan ile Kerem'in hikâyesi her iki eş metinde de şöyledir: Mirza Beg, rüyasında kızı görüp ve âşık olmuştur. Uyandığında atına biner, koluna şahinini alır ve yola koyulur. Giderken önünden bir kuş kaçar, şahini onu takip eder ve keşişin bahçesine girerler. Mirza Beg de kuşların peşinden bahçeye girer ve rüyasında gördüğü kızla karşılaşır. Kızı sıkıştırıp onu gözlerinden ve yanaklarından öper. Kız kurtulmak amacıyla "efendim kerem ediniz gideyim," der. Bey, "aslın nedir," diye sorar. Bu sebepten kız Aslıhan, oğlan Kerem adını almıştır diye rivayet ederler.

T. eş metinde, küçük bir farklılıkla oğlan: "Salıvermem için benim adım Kerem, senin adın Aslı olsun mu," der. Kızın da gönlüne aşk ateşi düşmüş ve "evet" demiştir, şeklinde küçük bir fark vardır.

- **Kahramanların Eğitimleri (Training of The Heroes):** Her iki varyantta da erkek kahraman 4-5 yaşlarında eğitime başlar. E. Eş metinde on üç yaşına kadar mektebe devam eder, T. eş metinde 4 yaşında hocaya gönderilen kahraman tam on yıl mektebe devam eder.

Erkek kahramanın yanına, iki eş metinde de sofi adında bir şerik tayin edilmiştir.

Kızın eğitiminden her iki eş metinde de hiç söz edilmemektedir.

Bu epizottan özetle şu sonuçları çıkarabiliriz.

- o Şah, çocuksuzluğuna çok üzülmemektedir. Karşısına çıkan bir derviş, elma vererek çocuk sahibi olabileceklerini söyler. Neticede çocuk doğar.
- o Aslı'nın dünyaya gelmesi de şah ailesi sayesinde olmuştur. Çünkü keşişin de çocuğu yoktur. Çocuk olması için Hanım Sultan, elmayı keşişin karısıyla paylaşmıştır.
- o Kerem'e (Ahmet Mirza Beg) eğitiminde ve diğer zamanlarında Sofi adında bir arkadaşı eşlik eder.

- o Her iki eş metinde de erkek kahraman, 13-14 yaşlarına gelince okulu bırakarak ava çıkmaya kuşa talim etmeye başlar. Dede Korkut Hikâyelerinde gördüğümüz, Bey çocuklarına şahsiyet veren kahramanlık gösterisinden sönük, fakat devam eden bir iz olarak av talimi karşımıza çıkar.

5.3. Kahramanların Âşık Olmaları ve Şiir Söylemeye Başlamaları (Falling in Love and Reciting Poems)

E. eş metinde, erkek kahraman 'bir gece âlem-i manada Kara Sultan elinden nûş edip mest oldu ve canını aşk ateşi bürüdü. Kızın cemali kalbine nakşoldu.' şeklinde âşık olmuştur.

T. eş metinde ise, bade içme yok, sadece rüya motifi var. Erkek kahraman, gece uyurken rüyasında kızı görüyor ve o saat âşık oluyor. Ertesi gün yola koyuluyor. Kızı ilk gördüğünde aklı başından gidiyor ve ilk şiirini söylüyor. Şiirler eş metinlerde farklıdır.

Bu epizottan sonra;

- Halk Hikâyesi geleneğine uygun olarak Kerem, önce rüyasında bade içer, sevgilinin cemalini görür ve âşık olur.
- Sevgiliyi gerçekte görmesi av kovalayan şahinini takibi sırasında olur.
- Şiir söylemeye başlaması sevgiliyi gerçekten gördüğü anda başlar.
- Aşkından hasta olmuştur ve günden güne erimektedir.

5.4. Sevgilinin İstenmesi ve Nişanlanma (Seeking the Hand Beloved and Engagement)

Hikâyenin bu epizotunda üç önemli olay var.

- o Kerem'in derdinin öğrenilmesi,
- o Aslı Han'ın istenmesi,
- o Nişanlanma.

Kerem, aşk hastalığıyla günden güne erimektedir. Babası duruma çok üzülür. Derdini öğrenmek ister. E. eş metinde, ısrar üzerine Kerem sazını alır, şiirle derdini babasına açarsa da babası anlamaz. T.eş metinde; bir kocakarı, Kerem'in sırrını öğrenir ve babasına söyler.

Babası, o saat keşişi çağırıp kızı oğluna ister. E. eş metinde keşiş, kızın Müslüman olmadığını, çeyizlerinin hazır olmadığı bahanelerini ileri sürerse de bey kararlı davranır. "İyilikle de olsa kötülükle de olsa kızını oğluma ver," der. Keşiş korkusundan teklifi kabul eder, kahramanlara nişan takılır.

Bu epizottan sonra:

- o Kerem, aşk hastalığını babasına açamaz. Türküleriyle ima ederse de anlaşılabilir. Kerem'in babası, durumu bir kocakarı aracılığıyla öğrenir.
- o Bey, derhal keşişi çağırır. Keşiş buna itaat eder ve el pençe huzura gelir.
- o E. eş metinde keşişin bahaneleri var ama dinlenilmez. Her iki eş metinde de keşişin gönlü olmamasına karşın nişan takılır.

5.5. Sevgililerin Evlenmesinin Engellenmesi (Prevention of Lovers' Marriage)

Keşiş, durumu karısına anlatır. Karısı, bu evliliğe razı olmaz. Keşiş ve karısı, bir gece yükte hafif pahada ağır eşyalarını alarak kızla birlikte kaçarlar.

E. eş metinde keşiş, Allah'a yalvararak "her ne kadar söz verdim de yolum başkadır," diye din ayrılığını belirterek kavlinden vazgeçer.

Keşiş zaman kazanmak için E. eş metinde düşün yapılmasına beş ay süre istemiştir.

Bu epizotun sonuçları;

- o Keşiş, süre kazanmak, kızını kaçırmak ve evliliği engellemek için hileye başvurur (5 ay süre ister).
- o Din ayrılığı evliliği engelleyen önemli bir sebep olarak karşımıza çıkar.
- o Keşiş ailesi, gittikleri yeri kimseye söylemeden gece kaçarak izlerini kaybettirmek isterler.

5.6. Kahramanların Gurbete Çıkışı ve Sevgilisini Takibi (Travelling to Foreign Place and Pursuit of Beloved)

E. eş metinde, düşün hazırlıkları tamamlanmış ve Zenge'ye gelin almaya gidilmektedir. Kerem, önde giderken bir grup ihtiyara rastlar. Aslı'yı sorduğunda, onlar, keşişin gece kızı ve karısıyla kaçtığını, oysa kendisine bazı danışacakları olduğunu ve keşişi aradıklarını söylerler. Kerem böylece Aslı'nın kaçırıldığından haberdar olur.

T. eş metinde ise, Kerem, bir gün Aslı'yı görme arzusuyla keşişin evine gelir ve kapıların kapılı olduğunu görür. O, üç gün bekler, eve gelen olmaz. Bahçıvan, keşişin kızı ve karısıyla bilinmedik bir yere gittiklerini söyler.

- o Bir müddet ağlayıp sızlayan, şiirler söyleyen Kerem, yemeden içmeden kesilir. Başta babası olmak üzere ihtiyarlar, hacılar, hocalar Kerem'i teselli edemez, derdine çare bulamazlar. Hiçbir nasihatini dinlemeyen Kerem, "Bu memleket bana haram olsun," diyerek at binip Sofu ile beraber yola koyulur ve gurbete çıkar.
- o Kerem'in Aslı'yı takibi zor şartlarda olur. Dağlarda donma tehlikeleri geçirir. Canlı cansız herkesten Aslı'nın haberlerini sorar, şiirler söyler. Erzurum civarında Lâle Dağı'nda donma tehlikesi geçirir, bir mağaraya sığınır. Buradan Hızır yardımıyla kurtulur. Hızır, Kerem'i Erzurum'a getirir bir konağın önüne bırakır. Konak sahibi Kerem'i misafir eder.

T. eş metinde, Kızılırmak geçit vermez. Kerem, şiirler söyleyerek öyle bir yakarıшта bulunur ki, birden nehir üzerinde bir hayalet köprü oluşur ve karşıya geçerler. E.eş metinde ise, geçit vermeyen Murat Nehri'dir. Kerem'in şiir ve yakarışlarından sonra bu nehir de yol verir.

Çoban Köprüsü mevkiinde bir bölük şairle karşılaşır. Şairler, Kerem'i sınavdan geçirir ve başarılı bulurlar. Yol boyunca gördüğü pek çok kızı Aslı'ya benzeter, şiirler söyler, sonra yanıldığını anlar. Erzurum'da bir grup kadın içinde Aslı'yı görür, ancak Aslı Kerem'i fark edince kaçar.

E.eş metinde, Uzun Ahmet mevkiinde bir köyde, Kerem ve Sofu'yu misafir etmezler. Bu ikili, gece ayazında dışarıda kalırlar. Kerem sazı ve sözüyle beddua edince, köy tutuşup yanar. Benzer şekilde T. eş metinde dumanı kalkmayan Karadağ, Kerem'in bedduasıyla tutuşup yanar.

Her iki eş metinde de Kerem Aslı'yı Müslüman olmaya davet eder, E.eş metinde Aslı bu daveti kabul etmez, T. eş metinde Aslı Müslüman olur (T:37).

Gurbette, kızı takip ederken iki eş metinde yerler ve güzergâhlar farklılıklar gösterir.

Tablo 1. Eş metinlerdeki yol güzergâhları
(Table 1. Routes in the variant texts)

E. eş metinde gurbetin yol güzergâhı (The route in the variant text E)	T. eş metinde gurbetin yol güzergâhı (The route in the variant text T)
İsfahan→Sultan Dağı→ Zenge→ Hoy→ Şoşe→ Gence→ Revan → Acur→ Cıldır→ İhsaniye → Segre →Ardahan→ Gürcistan→ Göle → Kars → Oltu → Kağızman → Beyazıt →Bayat→Revan→Van→Tiflis→Elcevaz Dağı→Süphan Dağı→Ahlat→Nerut Dağı→Muş Ovası→Muş→Çanlı kilise → Mezgir→Murat Irmağı→Pasin ovası→Uzun Ahmet→Otluk Kalesi →Çoban Köprüsü→ Hasankale →Hanımpınarı→ Erzurumv → Yayla → Üç yol ağzı → Şevegin Deresi→ Vertig → Tercan →Oklu→Hacıbeli→ Ezingan→Sarılar → Aşkat → Gemibeli → İrbet→Engörü → Ayaş→ Kızılırmak→ Zile → Dokuzyazı→ Yıldız Dağı → Sives →Urköy → Parsak Ovası → Elmalı → Karadağ→ Erciyes→ Kayseri → Niğde → Karanbungar→Belen →Terkeveş→Halep	Elcevaz→ Van →Uhri Dağı→ Süphan→ Muş →Murat Suyu→ Kemah →Koçhisar→ Akseki Ecdecan→ Gülözü→ Soğanlıdağ→ Handeresi→ Çoban Köprüsü→ Pasin Ovası→ Erzurum→Şirin Deresi→ Hamat→ Tercan→→ Otlukbel→ Aşkar Ovası→ Çemen Ovası→ Seyran→ Şehri→ Kızılırmak→Engürü→ Karadağ→ Erciyes Dağı → Kayseri

Bu epizottan çıkardığımız sonuçlar:

- o Düşün merasimi için kızın bulunduğu şehre gitmekte olan Kerem, keşişin ailece Zenge'den kaçtığını öğrenir.
 - a) E.eş metinde, ihtiyarlardan öğrenir.
 - b) T.eş metinde, keşişin bahçıvanından öğrenir.
- o Kerem, sevgilisini takibe arkadaşı Sofu ile beraber çıkar.
- o Kerem, yolda rastladığı her varlığa Aslı'yı sorar ve şiirler söyler. (Elcevaz Dağı, Süphan Dağı, Murat Nehri, Kızılırmak, turnalar, çay başındaki kızlar, gelinler bunlardan bazılarıdır). Sisten yollarını kaybedecekleri zaman Kerem, şiirler söyler, duman kalkar, tekrar yola devam ederler.
- o Uzun Ahmet'te köy Kerem'in inkisarından tutuşup yanar (E.eş metin).
- o Ceylanla söyleşir, atışır. Kurukafa ile atışır. Gelinlik bir kız ile atışır (E.eş metin).
- o Hasan Kale'de, imtihan edilir. Canlı bir adamı tabuta koyarak Kerem'e cenaze namazını kıldırarak isterler. Durumu anlayan Kerem "Ölü niyetine mi? Diri niyetine mi," diye sorar. Cemaat, "Diriye cenaze namazı olur mu, ölü niyetine," deyince Kerem'de, niyet eder ve kıldırır. Tabutu açar ve bakarlar ki adam ölmüş. (E.eş metin)
- o Keşişin karısı dişçidir. Kerem Aslı'nın dizine başını koyup otuz iki dişini çektirir. (Her iki eş metin)
- o Hapse girer.
- o Kırk kız ile sınav edilir kazanır ve idam edilmekten kurtulur.

5.7. Sevgilinin Düğününe Son Anda Yetişme

(Receiving the Lover's Wedding Ceremony at the Last Moment)

E.eş metinde keşiş, kaçırdığı kızını Halep'te bir ermeni oğlana nişanlar ve düğün başlar. Aslı, ağlayarak babasına beddua eder. O, Kerem'in yolunu gözler. Kerem, Halep'e gelir. Halep paşasının kethüdası Külhanbegi denilen kişi, Kerem'i görünce derdini dinler ve ona yardım etmeye söz verir. Bir kocakarı aracılığıyla Aslı'ya haber yollar. Aslı'nın da Kerem'in geldiğinden haberi olur. T.eş metinde sevgilinin düğününe yetişme olayı yoktur.

Bu epizotun özeti şöyledir:

- o Kerem, Aslı'nın ermeni bir gençle evlenmek üzereyken düğününe yetişir.
- o Kendisine Halep paşası ve Kethüdası yardım ederler.
- o Aracı bir karıkoca kullanılır.
- o Bunlar T.eş metinde yoktur.

5.8. Sevgililerin Buluşmaları ve Kaçışları

(Lovers' Meeting and Their Escape)

Paşa ve Kethüda'nın yardımıyla Aslı ve Kerem buluşturulur. Bir plan yapılır. Buna göre; düğün sonunda kiliseden ermeni gençle Aslı çıkarken paşanın adamlarınca Aslı kaçırlılır ve Kerem'e getirilir. Durumu öğrenen keşiş derhal paşaya gelerek kızını Kerem'e vereceğini söyler.

T. eş metinde bunlar yoktur. Kayseri'de, Bey'in kız kardeşi Hüsne Hanım, bazı sınavlardan geçirdiği Kerem'i gerçek bir âşık olarak görür ve Bey'in izniyle Aslı'yı Kerem'e nikâhlar.

5.9. Haramilerin Eline Düşüş ve Haramilerden Kurtuluş

(Being Captured by Bandits and Their Escape)

Her iki eş metinde de bu epizot yoktur.

5.10. Mutlu Son veya Ölüm (Happy End or Death)

Bu epizotta iki eş metin de farklı sonuçlanır. Her iki eş metinde de keşiş Aslı'ya büyü bir fistan (kaftan) giydirir.

E. eş metinde, düğmeler çözülemez ve büyü bozulmaz. Yüreği yanan Kerem'in "âh!" edişiyle ağzından çıkan kıvılcımlar bedenini tutuşturur. Kerem yanarak kül olur ve Aslı'da onun küllerini saçlarıyla süpürürken tutuşur, yanar ve ikisi de kül olur.

T. eş metinde ise, Kerem'in şiirleri, yakarışları büyüü bozar, sevgililer evlenir ve murada ererler.

Bütün bu epizot karşılaştırması sonunda, iki eş metinden şöyle bir ortak yapı şeması çıkmaktadır:

- o İki eş metinde de Kerem siyasi, sosyal, ekonomik bakımdan güçlü bir ailenin oğlu, Aslı varlıklı bir keşişin kızıdır.
- o İki eş metinde de aileler çocuksuzdur. Bir "Pir"ın yardımı ve olağanüstü elma motifi ile çocuk sahibi olurlar.
- o İki eş metinde de Kerem düzenli bir eğitim görür. Ava çıkma, at binme, silah kullanma merakları vardır. Aslı'nın eğitiminden söz edilmez.
- o Kerem iki eş metinde de rüyasında âşık olur. Birinde bade içme var, diğerinde yok. Av peşinde giderken Aslı'yı görür ve bu aşk gerçeğe döner.
- o Şiir söyleme aşk hastalığı ile başlar.
- o Aşktan sonra evlilik için kız istenilir. Keşiş istemediği halde korkudan durumu kabul eder, nişan olur, düğüne süre isterler.
- o Evlilik, özellikle keşişin karısı ve kendisince, dini farklılık nedeniyle engellenir.

- o Kaçış, Kerem tarafından öğrenilir. Arkadaşı Sofu ile birlikte gurbete ve takibe çıkarlar.
- o Kerem bu yolculukta canlı cansız her nesneden haber sorar. Şiirler söyler. Kendisine ceylan, kuru kafa, çoban, genç kızlar, Hızır yardım eder.
- o Kerem Aslı'nın düşününe son anda yetişir. Halep paşasının yardımıyla kızı alır. T. Eş metinde bu durum yoktur. Kayseri'de bir Beg yardımıyla Aslı'ya kavuşur.
- o E. eş metinde âşıklar yanarak ölür. T.eş metinde âşıklar kavuşurlar, mutlu son olur.

Bu ortak şema, Kerem ile Aslıhan hikâyesinin, halk hikâyesi geleneğimize ve formuna uygun; motif ve epizotlarıyla orijinal bir halk hikâyesi olduğunu göstermektedir.

6. KEREM İLE ASLI HİKÂYESİNDEKİ ŞİİRLER (POEMS İN KEREM AND ASLI LEGEND)

6.1. Kahramanların Aileleri Epizotuna Bağlı Şiirler (The Poems Related to the Episode of Heroes' Families)

Bu epizota bağlı şiir yoktur.

6.2. Kahramanların Doğumu ve Eğitimi Epizotuna Bağlı Şiirler (The Poems Related to The Episode of Heroes' Birth and Training)

Bu epizota bağlı şiir de yoktur.

6.3. Kahramanların Âşık Olmaları ve Şiir Söylemeye Başlamaları Epizotuna Bağlı Şiirleri (The Poems Related to The Episode of Falling in Love and Reciting Poems)

Şiirler bu epizotta başlıyor.

T. eş metinde Kerem sevgilisini görünce;

Acaba yastık görür mi
Gözi dilber görenin
Gözüne uyku girer mi
Zülfine berdar olanın. (T:2)

Dörtlüğünü söylüyor.

E.eş metinde şiire kız başlıyor:

"Aman Kerem beni rüsvay eyleme" nakaratlı dört hane söylüyor. 11'li hece ölçüsünden oluşan ve xaxa / bbba / ccca / ddda şeklinde kafiyeleşen bu şiir, bu epizotun ilk şiiridir. Daha sonra Kerem, keşişin bahçesinde yürek yangınıyla şiir söylemeye başlıyor.

Her iki eş metinde de bu şiir ortaktır. "Keşiş bahçesinde bir güzel gördüm", diye başlayan bu şiir, E. eş metinde 5 hane (E:5-6), T.eş metinde 4 hanedir. (T:3-4)

11'lihece ölçüsüyle söylenmiş, "ne çare" redifli bu şiirin de xaxa / bbba / ccca / ddda şeklinde kafiyeleştiği görülmektedir. T. eş metinde eksik olan dörtlük aşağıdadır:

Bir kez sormazsın ahvalim
Asla rahmeylemez ol leb-i balım
Aşk oduna yaktı beni o zalim
Ateşi serimde kaldı ne çare. (T:5)

6.4. Sevgilinin İstenmesi ve Nişanlanma Epizotuna Bağlı Şiirler (The Poems Related to The Episode of Seeking The Hand of Beloved and Engagement)

Bu epizotta her iki eş metinde de şiir yoktur. Kerem'in babası, keşişi çağırarak kız isteme ve nişan takma işini gerçekleştirmiştir.

Ancak E. eş metninde nişanlanma işinin olduğunu Sofu'dan öğrenen Kerem, sevinçle sazını isteyip 4 hanelik bir şiir söyler. Birinci hane şöyledir:

Vadesi erince susam sümbülün,
Safasın sürdükçe dil gelsin gitsin,
Süreyim dünyanın zevk-î safasın,
Tek dola boynuma kol gelsin gitsin. (E:7)

**6.5. Sevgililerin Engellenmesi Epizotuna Bağlı Şiirler
(The Poems Related to The Episode of Prevention of Lovers'
Marriage)**

Bu epizotta da şiir yoktur.

**6.6. Kahramanın Gurbete Çıkışı ve Sevgilisini Takibi Epizotuna
Bağlı Şiirler (The Poems Related to The Episode of Hero's
Travelling Foreign Land and His Pursuit of His Beloved)**

Hikâyenin bu epizotuna göre Kerem, İsfehan halkıyla düğün alayını kurmuş, Zenge'ye Aslı'yı almaya gelmektedir. Düğün alayının önünde giden Kerem Zenge yakınlarında birkaç ihtiyara rastlar, nereye gittiklerini sorar. Onlar da, keşişin karısı ve kızını alarak bir gece aniden kaçtığını söylerler. Kerem, bunun üzerine "Yol vermeyen başı dumanlı dağlar" nakaratlı 4 haneli bir şiir söyler. E. eş metinde ki bu şiirin ilk hanesi şöyledir:

Han Aslım Zenge'den firar eylemiş
Yol vermeyin başı dumanlı dağlar
Bile gitmiş anasile atası,
Yol vermeyin başı dumanlı dağlar. (E:10)

Kerem süratle keşişin köşküne ulaşır. Bahçede bulunan selvi ağacına şiirler söyler: "Selvi ağacı senin meralın hani" nakaratı 4 hanelik bu şiir ortaktır. Koşma biçiminde kafiyeyle olup 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir.

"mi oldun" redifi 8'li hece ölçüsüyle söylenmiş ortak bir başka şiir E. eş metinde 5 hane, T. eş metinde, 4 hanelidir. E. eş metindeki şiir, ölçü bakımından çok kusurludur.

"düştü" redifli olarak ortak bir şiirde, yine E.eş metinde 5, T. eş metinde, 4 hane olup, ilk ve son haneler aynı, aradaki haneler farklı söylenmiştir. Bunun ölçüsü de 8'lidir.

"olsun" redifi ortak bir şiir E. eş metinde 9 hane, T.eş metinde 4 hanelidir. 11'li hece ölçüsüyle söylenen şiirin kafiyesi koşma düzenindedir.

Bir başka şiirin ilk dördürlüğü ve son dördürlüğü ortak olup sadece hitap edilen dağ farklıdır.

Sana dirler Uhri Dağı (T:22)

Sana dirler Sultan Dağı (E:11)

Bu şiir de T. eş metinde 3 hane, E. eş metinde 5 hanelidir. Şiir 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir.

Her iki eş metinde de turnalardan haber sorulan şiir, E.eş metinde 5, T.eş metinde 4 hanelidir. Bu şiirler yalnızca konu bakımından benziyor, ifadeleri farklıdır.

"Kadir Mevla'm hoş yaratmış halini" (T:13-14) mısrasıyla başlayan şiir E.eş metinde 5 haneli, T.eş metinde 4 hanelidir. 11'li hece ölçüsüyle söylenmiş bu ortak şiirin, bazı mısralarında küçük söyleyiş farklılıkları olup anlam bozulmamaktadır.

"Kemer'e geçirmiş ince belini" (T.eş metin 1. hane 3 mısra)

"Haddeden çekmiş ince belini" (E. eş metin 2. hane 3. mısra) gibi.

E. eş metinde fazla olan dörtlük şiirin başına gelmiş. Kafiye düzeni xaxa / bbba / ddda şeklinde ve son dörtlüğün kafiyesi bozuktur. Bu dörtlükte 2 ile 4. mısralar kafiyece birbirini tutmamaktadır. Bu farklı mısraların 2.'sinde ölçü de tutmamakta ve 14'lü olup ölçüyü aşmaktadır.

"Hak canım alınca çekeyim yârin cevrimini," şeklindedir.

Bir başka ortak şiir her ikisinde de 4 haneli:

"Gürcistan ilini seyran eyledim" diye başlayan 'benzemez' redifli şiirdir (E:37, T:14). Şiir, 11'li hece ölçüsü ve koşma kafiye düzeniyle söylenmiş, yer yer mısra yerlerinde değişiklik olan ortak bir şiirdir.

"Gökyüzünde bölük bölük turnalar" diye başlayan, 4 haneli bir başka şiirin yalnızca I. hanesi ortak, diğer üç hane farklıdır (T:15, E:38).

Şiirlerin tamamına yakını Aslı'yı takipte yol boyunca söylenmiştir. Çeşme başında çamaşır yıkayan kızlardan çobana, ceylandan turnaya, yol vermez dağlardan geçit vermez ırmaklara kadar, canlı cansız pek çok nesneye şiirler söylenmiştir. Genelde Aslı sorulmuş, gördünüz mü? Geçti mi? İfadeleri çokça kullanılmıştır. En çok turnalara sesleniş vardır. T. eş metinde, 5 şiir (s. 15-16-24-26-27) E. eş metinde, 8 şiir (s. 15-27-38-50-53-61-76-81) vardır.

Sevgiliyi takipte, genellikle insanlar yardımcı ve yol göstericidirler. Bir defa ceylanın cevap verdiğini (E:63), bir defa kuru kafanın cevap verdiğini (E:86), bir de Aslı'ya benzer bir genç kız ile atıştığını görüyoruz (E:36). Ardahan'da kızlar bir bahçe kenarında zevk-u sefa ederken, onları gören Kerem:

Güzeller seyrana çıkmış,
Birisi Aslı'ma benzer
El kişinin salınışı
Yürüyüşü Aslı'ma benzer, (E:35)

diyerek kızlara laf atar. Bunun üzerine, sazını eline alan bir genç kız;

Anamın servi alıyam
Senin Aslı'n ben değılem
Bir garip yiğit yârim var
Senin Aslı'n ben değılem, (E:36)

şeklinde cevap verir ve karşılıklı 3'er hane söylerler.

6.7. Sevgilinin Düşününe Son Anda Yetişme Epizotuna Bağlı Şiirler (The Poems Related to The Episode of Receiving The Marriage Ceremony Of The Beloved at The Last Minute)

Bu epizotta şiire rastlanmamıştır.

6.8. Sevgililerin Buluşmaları ve Kaçışları Epizotuna Bağlı Şiirler (The Poems Related to The Episode of Meeting of Lovers and Their Escape)

Kerem ile Aslı'yı buluşturan Külhanbegi uyumakta olan Kerem'i şu dörtlükle uyandırır:

Yüce yüce dağlardan aşan
Uyan Kerem Aslı geldi.
Aşk odundan derde düşen
Uyan Kerem Aslı geldi. (E:135)

Uyanan Kerem, 4 haneli 8'li hece ölçüsüyle, son hanesini aşağıya aldığımız şu şiirini söyler:

Kerem ider aşka düştüm
Aslı'yla تنها buluştum
Kaynayub kaynayub coştum

Uyumuşam duymamışam (E:136)

T. eş metinde, bu sahne ve bu şiir yoktur. Kaçışlar ile ilgili bir anlatıma ya da şiire de rastlanmamıştır.

6.9. Mutlu Son Veya Ölüm Epizotuna Bağlı Şiirler

(The Poems Related to The Episode of Happy and or Death)

T. eş metinde mutlu son vardır. Âşıklar kavuşurlar. Bu kavuşmadan önce büyüün bozulup, düğmelerin çözülmesi için Kerem'in: "Çöz Aslı'm çöz göksün düğmelerini" nakaratlı 20 haneli bir şiiri var (T:51-54). E.eş metinde âşıklar yanarak ölürlər.

Kerem ile Aslı karşılıklı söyleşirler: Her iki eş metinde bu şiir vardır ancak farklıdır. T. eş metinde 10 haneli bir atışma var. 11'li hece ölçüsüyle söylenmiş bu atışmada nakarat mısralar ölçüye uymamaktadır.

"Yandım Kerem yandım beni bednam eyleme" (T:38).

Kerem yanarken 4 haneli bir şiir söyler. İlk dördlüğü:

Bir ateş indi özümə
Mail olayım gözüne
Ölürsem gelmez dizime,
Yanarım Aslı'm yanarım (E. s.145).

şeklindedir.

E. eş metinde Aslı, Kerem'in yanıp kül olması üzerine 4'er haneli iki şiir söyler.

Birincisi: 11'li hece abab / cccb / dddb / eeeb kafiyele 'bu derde' redifli şiirdir (E:146).

İkinci şiir, ölçü ve kafiye bakımından aynı olup, 'Ana Kerem yandı deyü ağlarım' nakaratlıdır (E: 147).

Nice dayanayım ben bu hasrete
Ana Kerem yandı deyü ağlarım
Sevdiceğim saldı beni bu derde
Ana Kerem yandı deyü ağlarım (E:147).

Her iki eş metinde da önemli bir yer tutan Kerem'in yardımcısı Sofi, hakim huzuruna çıkarıldığında şahitliğini 6 hanelik bir şiirle dile getirir. (E: 121). Bu, hikâyede Sofi'nin tek şiiridir.

Şiirler toplamına bakılınca;

E. eş metinde Kerem'e ait toplam 136 şiir vardır.

Tablo 2. E eş metninde şiirlerin hane sayısı

(Table 2. Poetical units in variant text E)

2 haneli	3 haneli	4 haneli	5 haneli	6 haneli	7 haneli	8 haneli	9 haneli	11 haneli	toplam
1	11	81	25	8	4	1	4	1	136

Yine bu eş metinde Kerem'in 5 atışması olduğunu görüyoruz. Kerem'in ceylanla atışması 8 hane, Kerem'in kuru kafa ile atışması 11 hane, Kerem'in Aslı ile atışması 10 hanedir.

Ayrıca Külhanbeyi'nin, Kerem'i uykudan uyandırmak için söylediği tek hanelik bir şiir vardır.

Ölçü olarak şiirlerin tamamı 8 'li 11 'li hece ölçüsü ile söylenmiştir.136 şiirin 37'si 8'li, 99 tanesi de 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir.

T. eş metinde ise Kerem'e ait 62 şiir vardır. Bunlardan yalnızca biri 3 hane ve sonunda bir beyit şeklindedir (T:50) . Diğer 61 şiirin hane sayıları bakımından dağılımı şöyledir:

Tablo 3. T eş metninde şiirlerin hane sayısı
(Table 3. Poetical units in variant text T)

1 hane	3 hane	3,5 hane	4 haneli	5 haneli	6 haneli	20 haneli	toplam
1	9	1	41	7	2	1	62

T.eş metinde da Kerem ile Aslı'nın 10 hanelik bir atışması vardır. Bu eş metindeki şiirlerde, ölçü olarak yine 8'li ve 11'li hece ölçüsü kullanılmış olup 16 şiir 8'li, 46 şiir ise 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir.

Sonuç olarak bu iki eş metindeki şiirlerden hareketle, Kerem'in şiirlerini genellikle 4 hanede söylediğini ifade edebiliriz.(122 şiir).Bu sayı toplam198 şiirin %66'sıdır.

En uzun şiir ise büyüğü kaftanın düğmelerinden çözülmesi üzerine söylenmiş 20 haneli bir şiirdir. Bu şiir, yalnızca T.eş metinde bulunmaktadır (T:51-53).

Ölçü açısından ise; 198 şiirin 145'i 11'li hece ölçüsüyle 53'ü de 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir.

7. KEREM İLE ASLI HİKÂYESİNDEKİ MOTİFLER (THE MOTIVES IN KEREM AND ASLI LEGEND)

"Hikâye etmenin en küçük unsuru" şeklinde tarif edebileceğimiz motif, halk nesrinde bir olağanüstülüğün anlatımıdır. Bu olağanüstülük, kahramanda, olayda, zamanda, mekânda, kısacası bir nesirdeki her türlü olayda karşımıza çıkabilir (Alptekin, 2002:287). Aşağıda Kerem ile Aslı hikâyesinin eş metinleri motif açısından değerlendirilmiştir.

- **1.Epizot: Kahramanların Aileleri (Episode: The Heroes' Families)**
 - o Çocuğu olmayan bir şah vardır.
 - o Çocuğu olmayan bir keşiş vardır.
 - o Çocuksuzluk motifi.
- **2.Epizot: Kahramanların Doğumu ve Eğitimi (Episode: Birth and Training of The Heroes)**
 - o Şah, çocuksuzluğunu unutup meşgul olmak amacıyla "İrem bağları" misali bağ yapar.
 - o Pir, elinde elma fidanı getirir ve şahın karısına vererek dikmesini söyler. Pir, rüyada Hanım Sultan'a ağlamamasını, fidanın elma verdiğini müjdelir.
 - o Fidanda yetişen tek elmayı, çeşme başında Hanım Sultan ve keşişin karısı birlikte yerler, o gece hamile kalıp, vakit tamam olunca kahramanları dünyaya getirirler.
 - o Bey köleleri azat edip, kurbanlar keserek, fakir doyurur, şenlikler yapar.
 - Olağanüstü elma motifi var.
 - Rüya motifi, müjdeleme motifi.
 - Elma yiyerek hamile kalma motifi.
 - Kurbanlar kesme motifi, fakara doyurma motifi, şenlikler yapma motifi.
 - Doğan çocuğa ad koyma motifi.
- **3.Epizot: Kahramanların Âşık Olmaları ve Şiir Söyleme Başlamaları (Episode: Falling in Love and Starting to Recite Poems)**
 - o Kerem bir gece rüyasında pir elinden bade içer ve kendisine gösterilen kıza âşık olur.
 - Rüyada âşık olma motifi.
 - Bade içime motifi var.
 - o Ava çıkan Kerem gördüğü kıza âşık olur.

Ava çıkma motifi.
İlk görüşte âşık olma motifi.
Aşk hastalığı motifi var.

- **4.Epizot: Sevgilinin İstenmesi ve Nişanlanma**
(Episode: Seeking The Hand of Beloved and Engagement)
 - o Şah, keşişi çağırarak kızını, oğluna ister.
 - o Keşiş, kızı vermek istemez ama korkudan bunu kabul eder. Nişan alınır verilir, keşiş düğün için 5 ay süre ister.
 - **5.Epizot: Sevgililerin Evlenmesinin Engellenmesi**
(Episode: Prevention of Lovers' Marriage)
 - o Sevgililerin evliliğini engelleyen unsurların başında din ayrılığı gelmektedir. Kızın Hıristiyan bir keşiş kızı oluşu ve bir Müslüman'a verilmek istenmeyişi, temel engeldir. Başka bir neden gösterilmemektedir.
 - o Keşiş karısının da teşvikiyle kızını alıp Zengi'den kaçar.
 - **6.Epizot: Kahramanın Gurbete Çıkışı ve Sevgilisini Takibi**
(Episode: Travelling of The Hero to Foreign Place and His Pursuit of His Beloved)

Kerem kaçış haberini iki şekilde alır.

 - a. Bahçivandan
 - b. Yolda karşılaştığı ihtiyarlardan
 - c. Sevgiliyi takipte canlı cansız bütün varlıklardan ve rastlanılan insanlardan yol sorulur. Avcı, çoban, elbise yıkayan kızlar, düğün alayları, ırmak, dağ, ceylan bunlardır.
 - **7.Epizot: Sevgilinin Düğününe Son Anda Yetişme**
(Episode: Receiving at The Wedding Ceremony of The Beloved at The Last Minute)
 - o Kerem Aslı'nın düğününe son gün yetişir (T.eş metin).
 - o Aslı, bir kocakarı aracılığıyla Kerem'in geldiğini öğrenir (T.eş metin).
 - o E. eş metinde düğün yoktur.
 - **8.Epizot Sevgililerin Buluşmaları Ve Kaçışları**
(Episode: Meeting of The Lovers and Their Escape)
 - o Halep paşası, adamları vasıtasıyla kızı kaçıtır ve Kerem'e verir. Böylece buluşma gerçekleşir(T. eş metin).
 - o Keşişin karısı dişçidir. Kerem yağlılığı(mendil) ağzına bağlar ve Aslı'nın dizine başını koyarak 32 dişini çektirir. Kız yağlıktan Kerem'i tanır. (Her iki eş metin).
 - o Bey'in kız kardeşi Hüsna Hanım, Kerem'i bir sınava tâbi tutar. Onun gerçek bir âşık olduğunu anlayınca Bey'e rica ederek Aslı ile birleşmelerini sağlar.
 - **9.Epizot: Haramilerin Eline Düşüş Ve Kurtuluş**
(Being Captured by Bandits and Their Escape)
 - o Haramilerin eline düşme, sevgiliyi takip anında olur. Kerem'le Sofi 40 haramilerin elinden düşer (Bayat -Van arasında), ancak haramiler, Kerem'e şiirler söyleyip onun gerçek bir âşık olduğunu anladıktan sonra, "âşığa dokunmak şer'i değildir" diyerek, onu serbest bırakırlar (T.eş metin, Formülistik sayı, 40 motifi).
 - **10.Epizot: Mutlu Son veya Ölüm (Episode: Happy End or Death)**
 - o Kerem Aslı'ya kavuşur evlenirler (T.eş metin).
 - * Düğün merasimi motifi.
- Keşiş tarafından büyülü kaftan yaptırılıp, cadı kadınlarca Aslı'ya giydirilir.
- Büyü bozulur (T.eş metin).
Büyü bozulmaz (E.eş metin).

- o Kerem kaftandaki büyüyü bozamayınca yanar kül olur.
- * Büyü motifi.
 - o Aslı ve annesi Kerem'in külü başında 40 gün ağlarlar (E. eş metin).
 - * Formuillistik sayı 40 motifi.
 - o 41. gün Aslı, külleri süpürmekteyken saçlarından tutuşur, yanar kül olur.
 - *Yanma, kül olma motifi.
 - o Paşa, keşişi ve karısını öldürtür.
 - o Sofu'da, 40 gün 40 gecelik muhteşem bir düğün ile evlendirilir.
 - * Yardımcı ödüllendirme motifi.

8. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ (EVALUATION AND CONCLUSION)

Halk hikâyelerinin eş metinlerinin karşılaştırılması, hikâyelere içerisinde yaşadığı toplumun katkılarını göstermesi açısından önemlidir. Hikâyeler, anlatıldığı bölgenin ürünüdür. Bu açıdan bakıldığında halk hikâyeleri anlatıldığı toplumun dünyaya bakışını, inançlarını, sosyal ilişkilerini gösteren birer hazine değerindedir. Ana omurgaları değişmese de halk hikâyeleri, yaşadıkları bölgenin temel özelliklerini ortaya koyma açısından önemlidir.

Karşılaştırma yaptığımız hikâye metinlerinin sosyo-kültürel bağlamda ele alındığında değerlerin taşınmasına, kuşaklar arasında değer köprüleri kurulmasına ve bazı geleneklerin bugün dahi yaşıyor olmasına katkı sağladığı görülmektedir.

Kerem ile Aslı hikâyesi temelde bir aşk hikâyesidir. Evlenme çağına gelen gençlerin karşı cinse ilgi duymaları, âşık olmaları, evlenme arzusuyla yanıp tutuşmaları bütün devirlerde olduğu gibi günümüzde de sürmektedir. Bir kızı beğenip âşık olan gence çeşitli sebeplerden ailesinin karşı çıkması da olağan hallerdendir. Geleneksel toplumlarda büyükler çocuklarının hayatlarının hemen her aşamasında söz sahibidirler. Evlilik de söz sahibi oldukları alanların başında gelir. Ebeveynler çocuklarını evlendirme aşamasında bazı engeller çıkması durumunda bunlarla çetin bir mücadeleye girmektense, kolaycı bir yoldan çocuklarının "başkasını" tercih etmesini ister ve onlara yeni seçenekler sunarlar. Bu anlayış Kerem İle Aslı hikâyesinde de aynen karşımıza çıkmaktadır. Kerem; "Ey baba ben seni anladım ki senin aşktan haberin yoktur. Ben Aslı için yanıyorum." (E, eş metin:18) der. Kerem'in babası da: "Oğul, ben ondan âlâsını alayım gel feragat eyle vazgeç. Bir keşiş kızı için kendini helak etme. Eğer muradın evlenmek ise içeride cariyeler çok al birini odalık eyle. Sana kim ne der," diye çözüm yolu gösterir. Bundan maksat Krem'in gurbete çıkmasını engellemek ve kızı aramasına mani olmaktır. Çünkü gurbet ayrılıktır, zordur ve birtakım tehlikeleri vardır. Kerem'in ısrarı karşısında ise baba: "Be hey edepsiz, yıkıl git cehenneme kadar yolun var." diyerek duruma istemeyerek razı olur. Buradaki babaya karşı çıkış "edepsizlik" olarak değerlendirilmiştir. Benzer durumlarda günümüz insanı da aynı tepkileri vermekte ve bu anlayışın hâlâ sürdüğü görülmektedir.

Türk ve Ermeni toplumlarında kız-erkek ilişkisinin çevre ve aileler tarafından duyulması, bilinmesi pek hoş karşılanmaz. Aslı'nın ilk isteği "Aman Kerem beni rüsvay eyleme" (E eş metin:4) şeklindedir. Bu anlayış küçük kırılmalarla beraber günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir. Özellikle kızlar ilişkilerinin aileleri tarafından bilinmesini istemezler, çünkü aile bu durumu onur kırıcı olarak algılamaktadır. Televizyon dizilerinde ve günümüzde bir hayli çoğaldığını düşündüğümüz modern ailelerde "erkek arkadaşım, özel arkadaşım" gibi adlarla kızların sevgililerini takdim ettiklerini ve bu durumun kabul gördüğünü söyleyebiliriz. Erkekler daha serbest davranışlarıyla dikkat çekerler. Ancak hikâyede görüldüğü gibi

geleneksel Ermeni ve Türk halk kültürleri bu konuda ortak bir motife sahiptirler. Namus Ermeni kültüründe de Türk kültüründe de ortak ve çiğnenmemesi gereken bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuksuzluk, zürriyetsizlik insanlar için her devirde önemli sorun olmuştur. Hikâyede bu eksikliğin telafisi için "fidan dikme" ağaç yetiştirme ve meyve elde etme çabası vardır. Çocuk insanlığın meyvesidir. Hanım Sultan: "Dünyada evlatlarımız yoktur, bari birer fidan yetiştirelim," (E. eş metin:1) der. Anadolu'da yaşayan bir gelenek çocuk doğumunda ağaç dikme şeklindedir. Hatta çocukla birlikte büyütülen ağaçlar düşün zamanı değerlendirilerek âdeta çeyiz katkısı olarak kullanılırlar. Hikâyede çocuğu olan bey, köleler azat eder, kurbanlar keser, fukaraya ikramda bulunur, şenlikler yapar.

Halk hikâyeleri anlatma geleneği dünün şartlarında toplumun eğlence ihtiyacını karşılama açısından önemli bir fonksiyon icra etmiştir. Günümüzde toplum bu ihtiyacını çok çeşitli biçimlerde gidermektedir. Sinema ve televizyon filmleri başta olmak üzere müzik-eğlence programları, standup, şov vb. gösterileri bunlardan bazılarıdır. Hele televizyon başlı başına her programı ile insanların vakit geçirdiği bir bilgilenme ve eğlence kutusudur.

Hikâyelerin eş metinleri arasındaki karşılaştırmalar bir bakıma değişik coğrafi bölgeler arasındaki etnografik bir karşılaştırma gibidir. Ele alınan iki eş metinde de Aslı'nın tahsilinden bahsedilmez. Kızların eğitimi önemsiz gibidir. Bu anlayışın izleri günümüze kadar ulaşmıştır. Bugün "Haydi kızlar okula" kampanyalarıyla bu açık kapatılmaya çalışılmaktadır. Diğer yandan Kerem'in tahsili ile ilgili eş metinler arasındaki farklılık şehir ve kasaba kültürü ile alakalı ipuçları vermektedir. Bir eş metinde mektebe devam eden Kerem daha şehirli bir yaklaşımla ifade edilirken, diğer eş metinde, eğitim hayatına hocaya giderek başlayan Kerem, biraz daha taşra havasında tasvir edilmiştir. Kerem'in eğitime başlama yaşı dördüttür (T. eş metin:2). Bu yaşın eğitime başlama yaşı olduğuna dair eski kültürümüze ait pek çok örnek vardır. Bugün normal eğitimin yedi yaşta başladığı ülkemizde bu konunun yeniden düşünülmesi kaçınılmazdır. Okul öncesi eğitimi mecburi hale getirme projeleri desteğini kültürümüzden, halk hikâyelerimizden alabilir.

Kerem ile Aslı hikâyesinin E. eş metninde sınıfsal statülerin, güçlerin ve etnik farklılıkların aşk ve sevgi karşısındaki durumu da başarılı bir şekilde işlenmektedir. Hikâyede, Kerem'in babası, zengindir, varlıklıdır, yöneticidir, beydir. Aslı'nın babası ise bu beyin emrinde çalışan bir bürokrattır, hazinedardır. İki arasında hiyerarşik bir ilişki olmakla birlikte, aynı zamanda etnik farklılık da vardır. Kerem'in ailesi Müslüman'dır, Aslı'nın babası ise bir Ermeni keşişidir. Bu gerçeğin birlikte çalışmaya, birlikte yaşamaya hatta birbirine âşık olmaya engel olmadığını görüyoruz. Günümüz modern toplumlarında da bu anlayışın kısmen geliştiği söylenebilir.

T. eş metninde ise; iki aile arasında her hangi bir iş ve işten kaynaklanan bağımlılık ilişkisi yoktur. Kerem'in ailesi Halep'te mukim, zengin, itibarlı ve varlıklı bir beydir. Aslı'nın babası da Halep'te mukim itibarlı, zengin ve varlıklı bir Ermeni keşişidir. Bu metinde de Kerem'in ailesi toplumsal statü olarak Aslı'nın ailesinden daha üstün gösterilir. Ayrıca, daha doğuda anlatılan eş metinde, Kerem'in babası bir bey iken, Batıdaki eş metinde şehirli bir zengindir.

Hikâyede aşk ve sevgi, sanki etnik ve sınıfsal farklılıkla mücadele etmektedir. Kerem'in ailesinin kendi beyliğini ileri sürerek, meydan okuması, keşişi kızını vermek üzere baskı altında tutması başarılı bir şekilde işlenmektedir. Buna karşılık keşiş statü düşüklüğünü göz önünde bulundurmakla birlikte, etnik ve dini farklılığını bir direniş ve karşı koyma figürü olarak göstermektedir.

Bey'e açıkça hayır diyemez. Ancak inancının bir gereği olarak kızını bir Müslüman'a vermek de istemez. Gizli yollarla kaçır. Başka memleketlere gider. Ancak iki âşık hiç de ailelerinin dini kimliklerine ve sınıfsal farklılıklarına itibar etmez. Etnik, dini ve sınıfsal farklılıktan kaynaklanan aileler arası inatlaşma engellerini kırarlar. Aşk ve sevgi, ayrımcılığa dayalı kimlikleri eriten ve etkisiz kılan bir değer olarak karşımıza çıkar.

Hikâyenin sonu iki metinde farklı bitmektedir. Birinde "mutlu son" (T. eş metin), diğesinde yanarak ölüm (E. eş metin). Mutlu son ile biten hikâyede, düğün merasimi yapıldığını ve bahşiş verildiğini görüyoruz. Bu uygulamanın günümüzde düğün alayının önünü keserek "bahşiş" isteme, ya da kırsalda gördüğümüz damadın yüksekçe bir yerden eve girmekte olan gelinin başı üstüne, içinde bozuk para, çerez vb. olan "saçı saçma geleneği" olarak devam ettiğini görmekteyiz.

Hikâyenin anlatıldığı toplulukların hayat görüşlerinin bir yansıması olarak algılanabilecek bu ayrıntılar, halk kültürümüzün dinamizmini yansıtmaya yanında, bu kültürün bütün renklerini de sergilemektedir. Hikâyemizin eş metinleri, halkımızın bu hikâyelerin ne kadar benimsediğini ve ne kadar kendine mal ettiğini göstermesi açısından da benzersiz bir değer taşımaktadır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Alptekin, A.B., (2002). Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı. İstanbul: Akçağ Yayınları.
2. Aslan, E., (1990). Halk Hikâyelerini İnceleme Yöntemleri, Yaralı Mahmut Üzerine Bir İnceleme. Diyarbakır: D.Ü. Eğitim Fak. Yayınları, No:3.
3. Boratav. P.N., (1946/1988). Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği. Ankara / İstanbul: Adam Yayınları.
4. Cemiloğlu, M., (1995 / 2001). Halk Hikâyelerinde Doğum Motifi. Bursa.
5. Duymaz, A., (2001). Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
6. Divan-ı Kerem, (tarihsiz), Kenarında Âsumân ile Zeycân, Arzu ile Kanber Hikâyeleri, (Bülent Karabacak'ın Atatürk Üniversitesi, 1970 Bitirme Tezi fotokopisi).
7. Hikâye-i Âşık Kerem ile Aslıhan, (Türküleriyle beraber), (1925), İstanbul, Artin Asadoryan Mahdumları Matbaası (Bülent Karabacak'ın Atatürk Üniversitesi, 1970 Bitirme Tezi fotokopisi).
8. Kaya, D. ve Koz, M.S., (2000). Halk Hikâyeleri 1, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
9. Şimşek, E., (1992). Mani Şeklinde Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri Var mıdır? 4. Milli Türk Halk Edebiyatı Folklor Kongresi, Konya, Tebliğ Özetleri, s:22.